

VATANDAŞLIK BAĞLAMINDA SURİYELİ SİĞİNMACILAR

*Hıdır ÖNÜR **

Öz

“Arap Baharı”yla başlayan iç savaş nedeniyle milyonlarca Suriyeli Türkiye’ye göç etmiştir. Türk halkı onları “misafir” olarak kabul etmiştir. Ancak savaşın uzaması Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de “kalıcı” hale gelmesine neden olmuştur. Bugün sığınmacılara “vatandaşlık” verilmesinden söz edilmektedir. Fakat bu konu bilimsel olarak yeterince tartışılmamıştır. Bu çalışmada Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesinin sosyolojik olarak tartışılması amaçlanmıştır. Tartışmanın temel argümanlarından ilki, Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesinin Türkiye’deki toplumsal eşitsizlikleri arttıracığıdır. İkincisi, vatandaşlık için toplumsal entegrasyonun gerekliliğidir.

Anahtar Kelimeler: *Suriyeli sığınmacılar, vatandaşlık, toplumsal eşitsizlik, toplumsal entegrasyon.*

SYRIAN REFUGEES IN THE CONTEXT OF CITIZENSHIP

Abstract

Due to the civil war which begins the "Arab Spring", millions of Syrians have migrated to Turkey. Turkish people have accepted them as "guests". However, prolongation of the war caused that Syrian refugees becoming "permanent" in Turkey. Nowadays it is talked about granting "citizenship" to asylum seekers. However, this issue has not been sufficiently discussed scientifically. In this study, it is aimed to discuss citizenship of Syrian refugees sociologically. The first basic arguments of the debate is the granting of citizenship to Syrian refugees will increase social inequality in Turkey. The second is the necessity of social integration for citizenship.

Key Words: Syrian refugees, citizenship, social inequality, social integration.

1. GİRİŞ

Türkiye tarihi boyunca pek çok kez kitlesel göç kabul etmiş bir coğrafyanın adıdır. 15. Yüzyılın sonlarında İspanya'dan sürülüp Osmanlı'ya sığınan Yahudiler, 18. Yüzyılın son çeyreğinde Kırım'ın Çarlık Rusya'sının eline geçmesiyle Osmanlı topraklarına göç eden Tatarlar, 19. Yüzyılda Osmanlı-Rus Savaşı nedeniyle Kafkasya'dan ve Balkanlardan Osmanlı topraklarına gelen muhacirler, Balkan Savaşları nedeniyle yine Balkanlardan ve Kafkasya'dan Anadolu'ya yönelen kitlesel göçler ilk akla gelen örneklerdir. Daha yakın zamanlardaki kitlesel göç hareketlerine örnek olarak 1984-1989 yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yönelen "soydaş"ların göçü ve nihayet 2011'den sonra Suriye'den gelen göç dalgasını belirtmek gerekir (Adıgüzel, 2016; Songur ve Sırtkaya, 2018; Yıldız, 2018).

2011'de Suriye'den başta Türkiye olmak üzere Irak, Lübnan ve Ürdün'e yönelen göç dalgasının başlangıç noktasını 1997'de ABD'nin ortaya attığı Yeni Dünya Düzeni Yaklaşımına dayandırmak yanlış olmayacaktır. Bu yaklaşımın en önemli

unsurlarından biri Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) idi. Bu projenin amaçları 2003'te ABD Dışişleri Bakanı Condolezza Rice tarafından "Ortadoğunun ve buradaki tüm enerji kaynaklarının ABD'nin denetiminde olması, İsrail'in güvenliğinin garantilenmesi, Çin ve AB'nin ABD'ye rekabetinin zayıflatılması ve radikal grupların ABD'nin denetimine alınarak kullanılması" olarak açıklanmış, ancak ABD'nin Ortadoğu'ya müdahalesi demokratik ilkelerle süslenmiştir (Dilek, 2018: 24-26). Medyatik söylemde "Arap Baharı" olarak yer alan süreç önce 2010'da Tunus'ta sonra 2011'de Mısır'da ve Yemen'de nihayet 2011'de Suriye'de başlamıştır (Sancaktar, 2016: 119). Arap Baharını Türkiye'nin sınır olduğu Ortadoğu coğrafyasında ortaya çıkan demokratikleşme süreci olarak değerlendirmek ve Türkiye'ye etkilerinin dolaylı olacağını düşünmek pek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Zira Suriye krizinin ortaya çıkmasından sonra Türkiye'ye Suriye kaynaklı terör saldırıları gerçekleşmiş, bu saldırılarda pek çok sivil-asker-polis Türk vatandaşı hayatını kaybetmiş, kamu malları zarar görmüş, maddi ve manevi kayıplar yaşanmıştır (Gök, 2019: 91-94). Bu çerçevede 2011'de başlayan Arap Baharı sürecinden sonra gittikçe artan sayıda Suriye vatandaşı, Türkiye'ye sığınmıştır. Göç sürecini ve Türkiye'nin süreç yönetimini Erdoğan (2019: 20-21) şu dört dönemde değerlendirmektedir.

2011-2013 Dönemi: Göç süreci acil durum yönetimi ile karşılanmış ve krizin kısa sürede aşılabacağına yönelik beklentiler dile getirilmiştir. 2013 yılında Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı sayısı 224.655 olup sığınmacılar sınır bölgelerindeki kamplarda barındırılmıştır (GİGM, 2015: 75-76).

2014-2016 Dönemi: Savaş kontrolden çıkmış, Suriyelilerin ülkelerinden kaçışları ve özellikle Avrupa'ya yönelik gelecek arayışları artmıştır (Erdoğan, 2019: 20). Ancak Avrupa'nın büyük güçleri ulusal çıkarlarını korumayı AB çerçevesinde ortak çıkarlarını gözetmeye tercih etmiş ve sadece İsveç ile Almanya belli ölçüde

mülteciyi kabul etmiştir (Abdi, 2016: 348-349). Dönem sonunda Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı sayısı 2.834.441 kişiye ulaşmıştır (GİGM, 2017: 77).

2017-2018 Dönemi: Suriye'de Rusya ve İran'ın desteklediği rejim yıkılamamış ve Türkiye'deki Suriyelilerin kalıcılık eğilimi güçlenmiştir. Türkiye ile AB arasında 2013'te imzalanmış olan geri kabul anlaşmasının genişletilerek uygulanmaya başlanması (Erdoğan, 2019: 20) Türkiye'yi dünyanın en fazla mülteci barındıran ülkesi durumuna getirmiştir. Dönem sonunda 3.623.192 kişiye dayanan Suriyeli sığınmacılara (GİGM, 2021) vatandaşlık verilebileceği yönünde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklamaları üzerine (Yazıcıoğlu, amerikaninsesi.com, 03.07.2016) göç idareleri ve yerel yönetimlerce uyum çalışmalarına başlanmıştır.*

2019 ve sonrası: AB'den Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar için beklenen mali destek gelmediği için 28.02.2020'de Türkiye, sınırlarını açarak sığınmacıların Avrupa'ya geçişini durdurmama kararı almış (Efecik, sabah.com.tr, 28.02.2020); Yunanistan Kastanies Sınır Kapısını kapatmış, Yunan güvenlik güçleri sığınmacılara sert yöntemlerle müdahale etmiştir. Covid 19 salgınının da başlaması üzerine sığınmacılar 27.03.2020'de İl Göç İdaresine sınırı geçmekten vazgeçtiklerini bildirmiş ve Edirne Valiliğinin koordinasyonu ile uygun bölgelere yerleştirilmişlerdir (sabah.com.tr, 27.03.2020). Böylece 10 Şubat 2021 itibarıyla Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı sayısı 3.653.619'a ulaşmıştır (GİGM, 2021).

Böylece göç olayının başlarında misafir oldukları ifade edilen Suriyeli sığınmacıların artık misafir olmadıkları anlaşılmış ve onlara vatandaşlık verilmesi gerektiği hükümet tarafından dile getirilmeye başlanmıştır. Ancak aşağıda

* Bu makalenin yazarının da katıldığı ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nce 23.12.2019'da İzmir'de düzenlenen "Uluslararası Öğrenci ve Akademisyenler Sosyal Uyum Buluşması" adlı Ege Bölgesi toplantısında, kalıcı olmaları durumunda Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumlarının nasıl gerçekleştirilebileceği konusunda fikir alışverişinde bulunulmuştur. Aynı toplantı diğer bölgelerde de düzenlenmiştir.

detaylı olarak üzerinde durulacağı gibi, sığınmacıları misafir olarak kabul eden Türk toplumunun vatandaşlık konusunda aynı tavrı sergilediği söylenemez. Bunun da ötesinde, birey ile devlet arasındaki ilişkileri en üst düzeyde tanımlayan vatandaşlık olgusunun sadece hukuki boyutta ele alınmayıp sosyolojik bağlamda da tartışılması, Suriyeli sığınmacıların bu bağlamda değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı Marshall'in "*toplumsal [sosyolojik] vatandaşlık*" kavramından hareketle, Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesini toplumsal eşitsizlikler bağlamında tartışmaktır. Tartışmada cevabı aranan temel soru şudur: Vatandaşlık verilmesinin Suriyeli sığınmacılara ve Türk toplumuna sağlayacağı muhtemel kazanımlar ve riskler nelerdir?

Bu ve benzeri tartışmaların hem sığınmacılar hem de Türk toplumu bakımından doğru, faydalı olan kararların verilmesine katkı yapacağı düşünülmektedir.

2. Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar Konusunda Yapılmış Diğer Araştırmalar

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar konusunda zengin bir literatür olduğunu söylenebilir. Literatürde yer alan çalışmaların bir kısmı (Ünal, 2014; Güney ve Konak, 2016; Çömez Polat ve Kaya, 2017; Aslan, 2017; Özdemir, 2018; Kaya, 2020) Suriyeli sığınmacılara yönelik Türk toplumunda ayrımcı, dışlayıcı-ötekileştirici tutum ve davranışlar olduğunu bulgular iken, bir kısmında ise (Duruel, 2017a; Erdoğan, 2018a; Tunç, 2015) Suriyelilerin savaş mağduru, mazlum, yardıma muhtaç insanlar olarak kabul gördüğünü bulgulamıştır.

Suriyeli sığınmacıların ötekileştirildiğine dair çalışmalarda dikkat çeken husus, *biz-ötekiler* ayrımından ziyade sığınmacıların Türk toplumu üzerindeki etkilerinden kaynaklanan bir olumsuzlama olduğu yönündeki tespittir. Örneğin Ünal (2014: 77-79) araştırmasında Suriyeli sığınmacıların özellikle güvenlik ve

düzeni tehdit ettikleri ve ekonomik kaynakların paylaşımında devletin kendi insanını ihmal ettiği gibi nedenlerle dışlandıklarını ortaya koymuş; hatta bu nedenlerin dışlamanın meşruiyet kaynağını oluşturduğunu ileri sürmüştür. Güney ve Konak'ın araştırmasına göre de (2016: 123-124) yerel halk, sosyal yardım almada, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden faydalanmada Suriyeli sığınmacılara öncelik tanındığını düşünmekte, sığınmacılarla Türk vatandaşlarının eşit muamele görmesini istemekte, öncelik tanınacaksa da bunun Türk vatandaşlarına yönelik olması gerektiğini savunmaktadırlar.

Öte taraftan Suriyeli sığınmacıların savaş mağduru, mazlum ve yardım edilmesi gereken insanlar olarak kabul gördüğünü ortaya koyan çalışmaların vurguladığı ortak nokta Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem'in de (2017: 112) ifade ettikleri gibi, bu toplumsal kabulün sürdürülebilir olmasını sağlamak için uyum çalışmalarının bir an önce yapılması gerektiğidir. Örneğin Erdoğan (2018a: 126-127) araştırması Türk halkının, "Suriyeli sığınmacıların varlığını Türkiye'nin yararına olduğu" yönündeki fikri güçlü şekilde reddetmelerine (%70,8) rağmen, onları insani gerekçelerle kabul etmemiz gerektiğini savunanların oranının hayli yüksek olduğunu (%64,6) ortaya çıkarmıştır. Üstelik bu toplumsal kabulün din, dil ve etnik durumdan bağımsız olarak "insani" gerekçeye dayandırılması son derece önemli ve değerlidir. Benzeri şekilde Tunç (2015: 59), hem sığınmacıların özellikleri ve beklentilerinin hem de yerel halkın davranış ve kaygılarının toplumsal uyum ve kabulle ilgili evrensel özelliklerle benzerlik gösterdiğini, bununla birlikte iki noktada farklılık görüldüğünü belirtmektedir. Bu iki noktadan ilki, Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılara yönelik yüksek kabul oranı, ikincisi ise Suriyelilerin Türkiye'de olmaktan duydukları yüksek memnuniyet düzeyidir. Duruel'in (2017a) araştırmasında incelediği, savaşta babasını kaybetmiş olan Suriyeli yetim çocukların ve annelerinin yararlandığı yetim yaşam merkezleri Türk toplumunun sığınmacılara insani değerlerle yaklaşımını

örneklendirmektedir. Kısacası, Türk toplumu ülkesine gelen Suriyeli sığınmacıları Bauman'ın (2019) eserine isim olarak verdiği üzere *kapımızdaki yabancılar* olarak hissetmemiştir. Bauman'ın (2019: 21) "tercihen değil, kalpsiz bir yazgının buyruğu" ile geldiklerini söylediği göçmenler, diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Fransa'da da "rahatsız edici, sinir bozucu ve ürkütücü" olarak görülmüşlerdir. Dahası, yabancı akınından kaynaklanan bu kaygının politikacılar tarafından avantaja çevrilmek üzere kullanılması söz konusudur. Nitekim Bauman'a göre, zaten kısıtlı iş imkanları ve artmak bilmeyen maaş ve ücretlerin göçmenler nedeniyle daha da düşmesi ihtimalini oy toplayabilecekleri bir avantaja çevirmek isteyen politikacılar toplumu "göçmenler" ve "yerliler" olarak ayırtırmakta, göçmenlerle aralarındaki mesafeyi koruma yoluna gitmektedirler. Halbuki Suriyeli sığınmacıların Türkiye örneği Avrupa örneklerinden farklıdır. Her şeyden önce Türkiye'de siyasi iktidar sığınmacıları "misafir", Türk halkını da "ensar" olarak tanımlamış (haber7.com, 07.10.2014), toplumsal realite bu tanımlama ile çoğu zaman örtüşmüştür. Ancak buna rağmen sorunlar da yok değildir. Zaten sorunların aşılması zorunluluğudur ki, yukarıda bahsedildiği üzere, uyum programlarının bir an önce uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. Zira Suriyeli sığınmacıların Türk toplumuna bazı fırsatlar sunduğu ifade edilmekle birlikte potansiyel tehditler de önemsiz görülebilecek boyutlarda değildir. Duruel'in (2017b: 217) sığınmacıların en yoğun yaşadığı on bir ilde, İlgazi'nin (2019) de iki ilde oluşturduğu fırsat ve tehditleri emek piyasaları açısından değerlendirdiği çalışmalarında eğitim ve vasıf seviyesi düşük olan ve kayıt dışı çalışan Türk vatandaşları arasında, aynı özelliklere sahip Suriyeli işgücünün işsizlik oranındaki artışa neden olduğu ve kayıt dışı sektörde Suriyeli sığınmacıların düşük ücretle çalışmaya razı olmalarından dolayı ücret seviyelerinin düştüğüne dikkat çekilmektedir. Sığınmacıların sadece %5'inin profesyonel meslek sahibi olduğunu belirten Duruel, ücretlerdeki düşüşü Suriyeli sığınmacı işgücünün genellikle niteliksiz ve kayıt dışı çalışan olmasına

ilaveten Türkçe bilmemeleri nedeniyle pazarlık güçlerinin zayıflığıyla ilişkilendirmektedir.

Dil bilmemenin etkisi sadece işgücü piyasaları açısından sorun oluşturmamaktadır. Altaş ve Şimşek'in (2020: 345) araştırması Erzurum'daki sığınmacıların Türkçeyi düzgün konuşamamalarından ötürü kentsel entegrasyonda zorlukluklar yaşandığını; Soyhanoğlu'nun (2018) Ankara'daki Suriyeli sığınmacılar üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında özellikle çocukların eğitim sürecine dahil edilmeleri gerektiğini, aksi taktirde Türkiye'nin büyük ölçüde çözüme kavuşturduğu çocuk işçiliğinin yeniden patlak verebileceğini; Kiremit, Akpınar ve Tüfekci Akcan'ın (2018) araştırmasında Türkçe bilmeyen Suriyeli öğrencilerin akranlarıyla uyum sorunu yaşadıklarını, öğretmenlerin bu çocukları dil bilmedikleri için eğitim sürecine katamadıklarını göstermektedir.

Bu ve benzeri bulgular uyum programlarının gerekliliğine işaret etmekle beraber uyum politikalarının sığınmacıların kalıcılığını özendirdiği de bilinmektedir. Kaldı ki Erdoğan Suriye'de savaş bitse dahi, sığınmacıların kısa ve orta vadede ülkelerine dönmelerinin zor olduğunu ve Suriyeli sığınmacıların %80'inden fazlasının artık geri dönmeyeceğini ileri sürmektedir (Erdoğan, 2019: 24). Ne var ki, onların kalıcılık eğilimi güçlendikçe Türk toplumunun endişeleri ve itirazları da artmaktadır. Endişeler özellikle temel kamu hizmetlerinin aksaması, ekonomik kaygıların artması, güvenlik ve toplumsal düzenin bozulması ve vatandaşlık da dahil bazı temel hakların kullanımıyla ilgilidir (Tunç, 2015: 58-59).

3. Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar

10 Şubat 2021 tarihi itibarıyla Türkiye’de geçici koruma altında 3.653.619 Suriye vatandaşı bulunmaktadır. Tablo 1’de Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımı görülmektedir. Buna göre Türkiye’deki Suriyeli sığınmacı nüfusun %53,78’ini erkekler, %46,21’ini kadınlar oluşturmaktadır. Daha açık ifadeyle bu toplamda 100 kadına 116 erkeğin karşılık geldiği bir cinsiyet oranı anlamına gelmektedir.[†] Söz konusu oran 25-35 yaş aralığında 100 kadına karşılık 137 erkek sığınmacı şeklinde olup evlilik kurumu açısından bu dağılımın bir dengesizlik içerdiği düşünülebilir.

Yaş dağılımı açısından Tablo 1 değerlendirildiğinde 15 yaşın altındaki Suriyeli sığınmacıların oranının %40,43; 65 yaşın üstündekilerin %1,86 olduğu dikkate alınırsa bağımlı nüfus oranının yüksek (%42,29) olduğu ifade edilmelidir.[‡] Ayrıca çocuk yaş aralığındaki bağımlı nüfusun fazla oluşu öncelikli olarak eğitim ve sonrasında istihdam alanında yatırım zorunluluğunu arttıran önemli bir husustur. Nitekim Erdoğan (2018b: 31) 2017 yılı itibarıyla okul çağındaki Suriyeli çocuk sayısına göre 1.189 okula, 28.545 dersliğe ihtiyaç olduğunu, AB fonlarının bu ihtiyacın ancak %12,6’lık kısmını karşılamaya yeteceğini belirtmiştir.

Tablo 1. Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam	%
0-4	258.423	241.240	499.663	13,67
5-9	287.983	270.473	558.456	15,28
10-14	216.446	203.333	419.779	11,48
15-18	136.692	117.069	253.761	6,94
19-24	280.734	211.501	492.235	13,47
25-29	218.880	158.851	377.731	10,33
30-34	165.056	119.791	284.847	7,79

[†] 2018 yılı Türkiye örnekleminde 100 kadına 96 erkeğin karşılık geldiği bir oran söz konusudur (TNSA, 2018: 10).

[‡] 2018 yılı Türkiye örnekleminde bağımlı nüfus 0-14 yaş için %24,5 ve 65 yaş üzeri için %10,0 olmak üzere toplamda %34,5’tir (TNSA, 2018: 21).

35-39	123.848	96.989	220.837	6,04
40-44	84.630	73.785	158.415	4,33
45-49	57.364	56.081	113.445	3,10
50-54	45.507	44.387	89.894	2,46
55-59	34.625	34.677	69.302	1,89
60-64	22.826	23.570	46.396	1,26
65-69	14.868	15.696	30.564	0,83
70-74	8.786	9.678	18.464	0,50
75-79	4.321	5.355	9.676	0,26
80-84	2.367	3.159	5.526	0,15
85-89	1.126	1.664	2.790	0,07
90+	771	1.067	1.838	0,05
Toplam	1.965.253	1.688.366	3.653.619	100

Kaynak: (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 15.02.2021)

Öte yandan okul çağındaki Suriyeli çocukların okullaşma oranları (Tablo 2) dikkate alındığında eğitim konusunun ne denli zor, karmaşık ve uzun zaman gerektiren bir problem olduğu anlaşılacaktır. Nitekim Tablo 2’de görüldüğü Türkiye örnekleminde ilk öğretimden lise eğitimine geçildiğinde net okullaşma oranlarında düşüş görülmekle beraber toplumsal cinsiyet eşitsizliği giderilmiş gibidir. Suriyeli sığınmacılar örnekleminde ise okullaşma oranlarında düşüklük ciddi düzeydedir. Ayrıca okullaşma oranlarının oğlan çocukları için çok daha düşük düzeyde olması akla çocuk işçiliğini getirmektedir.

Tablo 2. Okul Çağındaki Çocuklarda Net Okullaşma Oranları (% , 2018)

Suriyeli Sığınmacılar				Türkiye Örneklemi			
İlköğretim (6-13 y.)		Lise (14-17 yaş)		İlköğretim (6-13 y.)		Lise (14-17 yaş)	
Kız	Oğlan	Kız	Oğlan	Kız	Oğlan	Kız	Oğlan
78	74	17	12	95	94	77	78

Kaynak: (TNSA, 2018: 14 ve TNSA Suriyeli Göçmen Örneklemi, 2018: 11’den oluşturulmuştur.)

Tablo 3: Suriyeli Sığınmacıların En Fazla Bulunduğu İlk On İlerdeki Sayısı

İl Adı	Kayıtlı Sığınmacı	İl Nüfusu	Sığınmacıların nüfusuna oranı	il
İstanbul	519.584	15.519.267	3.35	
G.ante	449.677	2.069.364	21.73	
Hatay	433.859	1.628.894	26.64	
Şanlıurfa	421.815	2.073.614	20.34	
Adana	252.616	2.237.940	11.29	
Mersin	223.308	1.840.425	12.13	
Bursa	178.502	3.056.120	5.84	
İzmir	147.718	4.367.251	3.38	
Konya	118.231	2.232.374	5.30	
Kilis	105.011	142.490	73.70	

Kaynak: (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 15.02.2021)

Tablo 3, Suriyeli sığınmacıların en fazla bulunduğu ilk on ili ve bu illerdeki Suriyeli sığınmacıların toplam nüfus içindeki oranını vermektedir.

Tablo 3'te görüldüğü üzere en fazla Suriyeli sığınmacı barındıran ilk on il içinde Adana ve Mersin il nüfusunun %10'undan fazlası; Şanlıurfa, Gaziantep ve Hatay il nüfusunun %20'sinden fazlası ve Kilis il nüfusunun %70'inden fazlası Suriyeli sığınmacılardan oluşmaktadır. Bununla birlikte, Tablo 4'te verilen Türkiye ve Suriyeli göçmen örneklerinde yer alan kadınların doğurganlık oranları karşılaştırıldığında toplam nüfus içinde Suriyelilerin oranının gelecekteki değişimini, dolayısıyla Türk toplumunun demografik dönüşümünü tahmin etmek zor olmayacaktır. Zira eğitim seviyelerine bağlı olarak farklılık göstermekle beraber 15-49 yaş aralığında Türkiyeli bir kadının doğuracağı çocuk sayısı 2,3 iken Suriyeli kadında bu sayı 5,3'e çıkmaktadır.

Tablo 4. Eğitim Seviyesine Göre Kadınların Toplam Doğurganlık Hızı

Temel Özellik	Toplam Doğurganlık Hızı (15-49 yaş)	
	Türkiye Örneklemi	Suriyeli Göçmen Örneklemi
Eğitimi yok / ilkokulu bitirmemiş	4,2	5,8
İlkokul	3,6	5,5
Ortaokul	2,8	4,9
Lise ve üzeri	1,8	4,1
Toplam	2,3	5,3

Kaynak: (TNSA, 2018: 62 ve TNSA Suriyeli Göçmen Örneklemi, 2018: 43'den oluşturulmuştur.)

Tablo 5'te Türkiye ve Suriyeli sığınmacı örneklemindeki kadın nüfusun eğitim seviyelerine dair karşılaştırmaya, Tablo 6'da ise aynı gruptaki erkek nüfusun eğitim seviyelerine dair karşılaştırmaya yer verilmiştir. Tablo 5 ve Tablo 6'nın birlikte değerlendirilmesi iki bakımdan önemlidir. İlk olarak, eğitim imkanlarına erişim bakımından cinsiyetler arasındaki toplumsal eşitsizliğin boyutu Türkiye ve Suriyeli sığınmacılar düzeyinde önemli farklılık göstermektedir. İkinci olarak ise, eğitim seviyeleri arasındaki farka bağlı olarak gelir seviyesi bakımından toplumsal eşitsizliğin boyutuna dair ipucu yakalanabilmektedir.

Tablo 5: Kadınların Eğitim Seviyesi (%)

Temel Özellik	Kadın Nüfusun Eğitim Düzeyi	
	Türkiye Örneklemi	Suriyeli Sığınmacı Örneklemi
Eğitimi yok / ilkokulu bitirmemiş	25,1	40,3
İlkokul mezunu	33,5	37,3
Ortaokul mezunu	15,0	13,2
Lise ve üzeri okul mezunu	26,3	8,9
Cevapsız	0,2	0,2
Toplam	100	100

Kaynak: (TNSA, 2018:25 ve TNSA Suriyeli Göçmen Örneklemleri, 2018: 20'den oluşturulmuştur.)

Tablo 6: Erkeklerin Eğitim Seviyesi (%)

Temel Özellik	Erkek Nüfusun Eğitim Düzeyi	
	Türkiye Örneklemleri	Suriyeli Sığınmacı Örneklemleri
Eğitimi yok / İlkokulu bitirmemiş	13,5	34,8
İlkokul mezunu	32,5	38,2
Ortaokul mezunu	20,5	15,0
Lise ve üzeri okul mezunu	33,0	11,2
Cevapsız	0,5	0,8
Toplam	100	100

Kaynak: TNSA, 2018:26 ve TNSA Suriyeli Göçmen Örneklemleri, 2018: 20'den oluşturulmuştur.

Nitekim Erdoğan'ın (2018b: 108-109) araştırmasına göre 2017 yılı itibarıyla kamplardaki ve kamp dışındaki Suriyeli sığınmacıların %38,7'si çalışmaktadır. Bunların %43,1'i gündelik yevmiye ile, %40,7'si düzenli ücretli bir işte, %6,2'si mevsimlik işlerde, %1'i kendi hesabına (esnaf) çalışan olup %7,8'i işverendir. Öte yandan Suriyeli sığınmacıların %19,7'si kendisini "işsiz" olarak nitelendirirken %24,5'i ev hanımı, %11,7'si öğrenci, %4,4'ü engelli ve %0,4'ü de emekli olduğunu belirtmişlerdir. Kısacası, Suriyeli sığınmacılar arasında çalışan nüfus düşük, çoğu da kayıt dışıdır. Bu tablonun Türkiye'de mevcut ekonomik eşitsizlikleri derinleştireceği açıktır. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların da eklenmesiyle Türkiye'de düşük ücretli kayıt dışı çalışanların oluşturduğu dezavantajlı kesimin genişlemesi söz konusudur.

4. Hukuki Vatandaşlıktan Sosyolojik Vatandaşlığa Suriyeli Sığınmacılar

Hukuk ve siyaset kuramlarında bireyin devlete karşı yükümlülüklerini ve özgürlüklerini tanımlayan vatandaşlık kavramı sosyolojide bir toplumun “tam üye”si olmayı ifade eden ve bu anlamda “statü”ye gönderme yapan bir kavramdır (Marshall, 2009: 833). Kavramın bu şekilde sosyolojik anlamda kullanımı T.H. Marshall ile başlar. Marshall (2000: 21) vatandaşlığın tarihsel süreçte üç ekseninde geliştiğini açıklar. Bunlar sırasıyla medeni haklar, siyasal haklar ve sosyal haklardır. Bunlardan medeni haklar bireysel özgürlük, konuşma özgürlüğü, düşünce ve inanç özgürlüğü, mülk edinme ve sözleşme yapma özgürlüğü ve adalet hakkı gibi hak ve özgürlükleri kapsar. Siyasal haklar siyasal karar alma süreçlerine seçen ve seçilen olarak katılma hakkını ifade eder. Sosyal haklar ise toplumun standartları ölçüsünde ekonomik refah ve sosyal güvenlik hakkından çağdaş bir birey olarak yaşayabilme hakkına kadar uzanan geniş bir yelpazedeki hakları ifade eder ki eğitim hakkı ve sosyal hizmetler bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Marshall medeni haklara ve siyasal haklara -dolayısıyla, bu ikisine bağlı olarak sosyal haklara- sahip olmanın bu hakları kullanabilmekle aynı anlama gelmeyeceğini vurgular. Çünkü sınıfsal önyargılar ve kaynakların eşitsiz dağılımı yasal olarak sahip olunan hakların pratikte kullanımını engelleyebilmektedir. Örneğin mülkiyet hakkına sahip olmak yoksul ve zengin kişiler için aynı anlamı ifade etmeyecektir. Veya siyasal olarak seçme hakkına sahip olan birey, rasyonel seçim yapmasını sağlayacak bir eğitim imkânı elde edememiş ise bu hakkını kendisinin ve toplumun çıkarlarını koruyacak şekilde kullanamayacaktır. O nedenle demokrasinin geliştiği sağlıklı bir toplum için, hukuken sahip olunan vatandaşlık haklarının kullanımını sağlamak üzere sosyal hakların gelişmiş olması gerekir. Diğer bir ifadeyle, Marshall’a göre vatandaşlık haklarının kullanımı insancıl bir eşitliğin toplumun tüm kesimlerine doğru yaygınlaşmasına bağlıdır

(Marshall, 2000: 42-43). Böylece Marshall, vatandaşlığın ilkeleri ile kapitalist piyasaların işleyişi arasında sürekli bir gerginliğin, çelişkinin varlığına (Marshall, 2009: 833) işaret eder.

Bu gerginlik ve çelişkiden hareketle Marshall'in ayrımını yaptığı *hukuki vatandaşlık-sosyolojik vatandaşlık* kavramlarını Bottomore (2000: 108-109) *resmi vatandaşlık-tözel vatandaşlık* kavramlarıyla ifade eder. O, bu ayrımı daha da ileri taşıyarak *insan hakları* kavramına ulaşır. İnsanların ülkelerine bakılmaksızın vatandaşlık haklarının insan hakları olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunur. Bottomore'ı bu düşünceye iten üç önemli gelişme vardır: (i) Savaş sonrası dönemde bazı ülkelere göç eden göçmenlere vatandaşlık hakkının tanınmaması, (ii) istihdamın küreselleşmesiyle birlikte Avrupa Topluluğu ülkelerinde ikamet iznine sahip "yabancılar"ın gündeme gelmesi, (iii) ikamet ile vatandaşlık arasındaki ilişki ve ulus devletin tözel vatandaşlık hakları konusunda tek hareket noktası olup olmayacağına dair tartışmalar.

Bu gelişmelere dayanarak Bottomore (2000: 132-133) medeni, siyasal ve sosyal hakların vatandaş hakkı değil, insan hakkı olması gerektiğini savunurken *dünya vatandaşlığı* kavramı imasında bulunmakta, hatta derinleşen küresel eşitsizliklere rağmen bugün Avrupa'da insan haklarının genişletilmesine dair olumlu bir hareketlenme olduğunu ileri sürmektedir. Bottomore'ın ulus ötesi bir anlayışla savunduğu dünya vatandaşlığı fikrini bir ideal olarak savunmak mümkün olsa da bunun toplumsal realiteyle örtüşmeyen ütöpik bir düşünce olduğunu ifade etmek için fazlasıyla gerekçe bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacıların *nitelikli* olanlarından az sayıda ülkelerine kabul eden veya - Yunanistan örneğinde olduğu gibi- sınırlarına dayanmış sığınmacılara ateş etmekten çekinmeyen, veyahut da Türkiye ile geri kabul anlaşması imzalayan Avrupa'da insan haklarının genişlemekte oluşundan nasıl söz edilebilir?

Kaldı ki insan haklarından söz edilecekse, öncelikle her yurttaş gibi, Suriyeli sığınmacıların “sığınmacı” konumuna düşürülmeden kendi ülkelerinin yurttaşı olarak yaşama haklarını dikkate almak gerekmektedir. Bauman’ın (2019: 11) ifade ettiği gibi bugün kitlesel göç fenomeni Batılı güçlerin yanlış hesaplanmış, beyhude politikaları ve askeri girişimlerinin sonrasında Ortadoğu bölgesinin istikrarsızlaştırılmasının sonuçları olarak yaşanmaktadır. Kitlesel göçün varış noktası olan ülkelerde, iş dünyasının kâr arayışları içinde göz diktikleri ucuz işgücü olan sığınmacıların artışı kolaylaştırıldıkça hem gelir farkı sürececek hem de diasporalar birikmeye devam edecektir (Collier, 2013’ten aktaran Bauman, 2019: 13).

Dolayısıyla ulus devletin sosyolojik bir gerçeklik olduğu fikrinden hareketle her devletin kendi çıkarlarını mütekabiliyet esasına göre korumak durumunda olduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, ulus devlet sosyolojik vatandaşlık hakları konusunda tek hareket noktası olma gerçekliğini -en azından günümüz için- sürdürmektedir. Bununla birlikte Turner’ın (2001: 60) ifade ettiği üzere küresel ekonominin merkeziliği karşısında ulus devletlerin bazı güçlüklerle karşı karşıya oldukları da bilinen bir gerçektir. Genellikle liberal bir politik çerçevede hükümetler fırsat eşitliğini geliştirmeye çalışmakla birlikte, sonuç eşitliğini güvence altına almayı garanti etmemektedirler. Bu yüzden eşitlik ideolojisi ile eşitsizlik deneyimi arasında bir gerilim vardır.

Sığınmacıların da dahil olduğu dezavantajlı toplumsal gruplar, bireysel kapasitelerindeki farklılıkları telafi etmek için hükümetlerden daha fazla fırsat eşitliği talep ederler. Ancak kaynakların sınırlı oluşu, hükümetlerin kendilerine yönelik politik desteği sürdürme çabaları bazen çelişkili veya yanlış kararlar alınmasına da neden olur. Dolayısıyla toplumsal eşitsizliklerin hafifletilmesi beklentisine rağmen, eşitsizliklerin derinleştirilmesi söz konusu olabilir. İşte

Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi konusunu bu bağlamda değerlendirmek gerekmektedir.

Erdoğan’ın (2018b: 140-141) araştırmasında Suriyeli sığınmacıların %16,3’ü hiçbir şekilde Suriye’ye dönmek istemediğini, %61,1’i savaş biter ve iyi bir yönetim olursa dönebileceklerini belirtmişlerdir. Bu durumda, Türkiye’deki Suriyelilerin kalıcılığının artık sosyolojik bir gerçeklik olduğu ifade edilmektedir. Türkiye ve Suriye dışında başka bir ülkeye gitmeyi isteyip istemedikleri sorulduğunda Suriyelilerin %66,9’u hiçbir şekilde gitmeyi istemediklerini belirtmişlerdir (Erdoğan, 2018b: 143). Bunların da %60,9’u hem Türkiye Cumhuriyeti hem de Suriye vatandaşı olmak üzere çifte vatandaşlığı tercih etmişlerdir (sadece Türk vatandaşı olmak isteyenlerin oranı %7,5). Çifte vatandaş olmayı tercih edenlerin çoğunluğunu 25-34 yaş aralığında (35,5) ilkokul mezunu (%26,2) erkekler (%67,1) oluşturmaktadır (Erdoğan, 2018b: 146-147). Bununla birlikte Türkiye’de üniversite öğrencisi olan Suriyeli sığınmacıların ikamet izni ve çalışma izni almayı istedikleri, vatandaş olmayı o ölçüde istemedikleri tespit edilmiş olup eğer vatandaş olurlarsa üçüncü ülkelere gitme ihtimallerinin azalacağından böyle düşündükleri tahmin edilmiştir (Erdoğan, Erdoğan ve Yavcan, 2017: 57).

Buna karşın Türk halkının sadece %15,7’si Suriyelilerin tamamına yakınının veya yarısından fazlasının ülkelerine döneceklerine inandığını, çoğunluğu ise onların kalıcı olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Türk halkının %7,9’u Suriyelilerin istedikleri şehirde Türk halkıyla beraber yaşamasını desteklemekte, %7,7’si Türkiye’nin tüm illerine dengeli bir şekilde dağıtılmalarını savunmaktadır. Geriye kalan %80’den fazla kesim sığınmacılarla ilgili olarak Suriye’de güvenli bölgelere yerleştirilmeleri, sadece kamplarda yaşamaları, mutlaka geri gönderilmeleri veya Türkiye’de onlara özel şehirler kurulması gibi önerilerde bulunmuşlardır (Erdoğan, 2018b: 88-89). Kısacası Türk halkının ezici bir çoğunluğu Suriyeli

sığınmacılarla birlikte yaşamayı onaylamamakta, hele ki onlara vatandaşlık verilmesini %84,5 gibi yüksek bir düzeyde kabul etmemektedirler. Vatandaşlığa bakıştaki bu olumsuz tavırda yaş, cinsiyet, siyasi yaklaşım, etnisite, vb. hiçbir faktörün ciddi bir farklılık yaratmaması da dikkat çekicidir (Erdoğan, 2018a: 147). Benzer şekilde Suriyeli Gündem Araştırması'nda (Ekonomistler Platformu ve Aksoy Araştırma, 2017) Türk halkının %66,3'ünün Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesinin zorlaştırılması gerektiğini düşündüğü tespit edilmiştir. Aynı araştırma Türk halkın %65,7'sinin Suriyelilerin Türk ekonomisine olumsuz etki yaptığını, %67,2'sinin ev kiralarnın artmasına neden olduğunu, %78,2'sinin güvenlik ve asayiş sorunu yarattıklarını, %51'inin Suriyeliler tarafından kurulan bir işyeri ile alışveriş yapmayı reddettiklerini göstermektedir.

Bu algı ve kabullere rağmen Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi durumunun yol açacağı toplumsal sonuçlar nelerdir? Elbette ki bu soruya "geleceği okuma" tarzında cevap verme imkânı bulunmamaktadır. Ancak, bahsedilen veriler ışığında bazı öngörülerde bulunmak mümkündür. Her şeyden önce, çoğunluğunu 15 yaşın altında çocukların oluşturduğu ve toplam sayıları dikkate alındığında erkeklerin kadınlardan fazla olduğu bir sığınmacı kitlesi (Tablo 1) ile karşı karşıya olduğumuzun dikkate alınması gerekmektedir. Türkiye oranlarıyla karşılaştırıldığında Suriyeli kadın ve erkeklerin her düzeydeki eğitimlerinin düşük ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yüksek (Tablo 5-6); okul çağındaki çocuklarda net okullaşma oranlarının düşük ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yüksek (Tablo 2); kadınların doğurganlık hızının Türkiye örnekleminin iki katından fazla (Tablo 4); istihdama katılımın çoğunluğunun kayıt dışı sektörde olduğu bir sığınmacı kitlesinin Türk toplumuna maddi / manevi maliyetinin çok yüksek olduğu ortadadır. Üstelik maddi maliyetin karşılanmasında AB üzerine düşeni yeterince yapmamaktadır. Bu durumun toplumsal eşitsizlikleri derinleştireceğini, toplumda gerilim alanlarını artıracığını

tahmin etmek zor değildir. Yerli nüfus içinde sığınmacı sayısının fazla olduğu illerde (Tablo 3), doğurganlık hızları dikkate alındığında demografik yapının dönüşmesi ve yakın gelecekte buralarda muhtemel dil, kültür ve kimlik aidiyeti tartışmalarının Türk toplumunun bütünleşmesi açısından riskler barındıracağı söylenebilir. Yıldız (2018: 132) bugün dahi “göçler sonucunda Türkiye’nin birçok kentinde kentsel yaşam kalitesinin düştüğünü” belirtmektedir.

O nedenle Suriyeli sığınmacılara -aslında, diğer ülkelerden gelen sığınmacılara da- başta Türk dili ve kültürünün kazandırılmasını içermek üzere çok yönlü toplumsal uyum programlarına bir an önce başlanmalıdır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün bu konudaki açıklaması “...*kanunda ve genel müdürlüğümüz çalışmalarında öngörülen uyum ne asimilasyon ne de entegrasyondur. Göçmenle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan harmonizasyondur. Uyum düzenleme ve çalışmalarında iki yönlü aktif bir etkileşim ve gönüllülük hedeflenmekte ve göçmen odaklı bir yaklaşım benimsenecektir*” şeklindedir (<https://www.goc.gov.tr>, 10.02.2021). Her şeyden önce bu ifadedeki *gönüllülük* vurgusu, planlı bir uyum çalışmasına karşı esnek bir tutum sergilendiği kanaatini oluşturmaktadır. Öte taraftan uyumdan asimilasyonun ve entegrasyonun değil “harmonizasyon”un anlaşıldığı ifade edilmesine karşın bunun nasıl sağlanacağı, hangi uyum süreçlerini içerdiği açıklanmamıştır. Bu durumda, örneğin Suriyeli sığınmacıların topluma uyum sağlamaları için Türk dili ve kültürünü öğrenmelerinin hedeflenip hedeflenmediği konusu muğlaklık taşımakta; dahası, asimilasyon bir tarafa, entegrasyonun reddedilmesi nedeniyle entegre olma sürecinin en önemli bileşeni olan göç edilen toplumun dilinin öğrenilmesinin plânlanmadığını düşündürmektedir. Şayet sığınmacılar, içinde yaşadıkları toplumun dilini ve kültürünü öğrenmeyeceklerse *uyum* nasıl sağlanacak, “...*göçmenle toplumun...birbirlerini anlamaları...*” nasıl mümkün olacaktır? Dilini ve kültürünü öğrenmediği ama -verildiği taktirde- vatandaşı olarak tam üyesi sayıldığı

toplumda yaşayan milyonlarca Suriyeli ile Türk halkının birlik ve beraberliği nasıl sağlanacaktır? Cevabı net olarak verilmemiş olan bu soruya rağmen, “*Ne entegrasyonun ne de asimilasyon*”un[§] benimsenmediği, “*göçmen odaklı yaklaşımın benimsendiği*” ifadesi ve Suriyeli sığınmacıların çoğunun vatandaşlık istedikleri bir arada değerlendirildiğinde hükümet politikalarında sığınmacılara vatandaşlık verilmesi yönünde bir yaklaşımın kabullenildiği düşünülebilir. Ne var ki, Türkiye’nin 2012 yılından beri Suriye’nin kuzeyinde güvenli bölge oluşturularak Suriyelilerin buraya yerleştirilmesi fikrini savunduğu da bilinmektedir (<https://www.bbc.com>, <https://www.dw.com>, 19.02.2021). Dolayısıyla Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların statüleriyle ve gelecekleriyle ilgili belirsizliklerin sürdüğü, Türkiye’de içeriği netleştirilmiş bir uyum politikasının ve programlarının bulunmadığı sonucuna varılabilir. Ancak bu belirsizlik ve programsızlık sürdürülebilir olmaktan uzaktır. Dolayısıyla bu durumun Türkiye’de *Uyumsuzluk* → *Toplumsal Tepki* → *Gerilim* → *Çatışma* şeklinde formüle edilebilecek bir sürecin yaşanmasına neden olacağı söylenebilir. Nitekim bazı illerde Suriyeli sığınmacılarla yerli halk arasında yaşanan münferit kavga, çatışma olaylarını ulusal ve yerel basından takip etme imkânı bulunmaktadır.

§ Asimilasyon kendi toplumunun dışında yaşayan göçmen bireyin egemen toplumla geliştirdiği ilişkiler sonucunda tamamen baskın olan topluma benzemesi, özgün kültürel kimliğini kaybetmesi olarak tanımlanmakta (Adigüzel, 2018: 161-162) ve bir kültürün diğer kültürü kendi içinde eritmesi süreci olarak eleştirilmektedir. Entegrasyon ise göçmenlerin kendi etnik kültürlerini devam ettiren ev sahibi toplumla bütünleşmelerini ifade eden bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Adigüzel, 2018: 163). Entegrasyon sürecinin, ev sahibi topluma sonradan eklenen ve doğal olarak “uyuma” zorunluluğunu ona yükleyen, ev sahibi toplumun sorumluluğunu ortadan kaldıran bir işleyiş olduğu gerekçesiyle eleştirildiğini ifade eden Erdoğan “toplumsal kabul” kavramını önermekte ve bu kavramın “toplumsal dışlama”nın karşısında yer aldığını belirtmektedir (2018a: 22). Ona göre “toplumsal kabul ve uyum”un sürekliliği Türkiye için şundan dolayı önemlidir: “...Suriyeliler Türkiye’de... karmaşaya, nefrete, yabancı düşmanlığına da...daha özgürlükçü ve çok kültürlü bir kültürel zemine yönelmesine de katkı sağlayabilir...yani biz bugün sadece Suriyelileri değil, aslında geleceğin Türkiye’sini de tartışmak durumundayız” (Erdoğan, 2018a: 24).

Suriyeli sığınmacıların Türk toplumuna entegre olmalarını dışlayan yaklaşımların ihmal ettiği hususlardan biri, gettolaşma riskidir. Getto kentlerin ortak sosyal yaşamından ayrılmış ve ayrı mahallelerde yaşayan, kendilerine karşı kolektif bir önyargının yöneltildiği sosyal grupları ifade eden bir kavramdır (Phillipson, 2020: 359-360). Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların gettolaşma riski, onların kendi içlerine kapanarak kentlerin belli bölgelerinde, genellikle de çeperlerinde, toplaşıp kent yaşamını tehdit etme potansiyeline işaret etmektedir. ** Nitekim TEPAV (2019) tarafından İstanbul’da gerçekleştirilen bir araştırmanın bulguları böyle bir Suriyeli gettosunun oluşmakta olduğunu göstermektedir. Buna göre İstanbul’daki Suriyeli nüfus Fatih ilçesinin Akşemsettin, Aksaray, Ali Kuşçu ve Molla Gürani mahallelerinde; Sultangazi ilçesinde ise Zübeyde Hanım ve İsmetpaşa mahallelerinde kümelenmekte ve bu mahalleler gettolaşmanın tanımlayıcı özelliklerini yansıtmaktadır. Bu özellikler Suriyeli nüfusun adı geçen mahallelerde yoğunlaşması, mekânsal ayrışma göstermesi, kendi aralarında homojen ilişkilerin güçlü olması, Suriyelilerle Türkler arasında sosyal dışlamanın bulunmasıdır. Öyle ki araştırma bulgularına göre Fatih’te Ali Kuşçu mahallesindeki *Malta Çarşısı*, *Suriye Çarşısı* olarak; Akşemsettin mahallesindeki *Akşemsettin Caddesi Suriye Caddesi* olarak adlandırılmaktadır. Buralardaki işletmelerin çoğu Suriyelilere ait olup işletme sahipleri tabelalarında Arapça-Türkçe kullanımını düzenleyen ilgili yönetmeliklere uymamaktadır. Bölgede yerleşik Türklerin çoğu Beylikdüzü, Başakşehir, Esenyurt gibi ilçelere taşınmış olup kalanlar da Suriyelilerle bir arada yaşamaktan mutlu olmadıklarını belirtmişlerdir.

** Bauman getto kavramını “gerçek getto” ve “gönüllü getto” ayrımı üzerinden açıklar. Gönüllü gettolar gerçek gettodan kesin olarak ayrılırlar. Gerçek gettolar, içinde yaşayanların dışına çıkamayacağı yerler iken, gönüllü gettolarda dışardakilerin içeri girmesinin engellenmesi amaçlanır (2017: 123 vd.) Ancak bu makalede getto kavramıyla ilgili böyle bir ayrım gözetilmemiş olup entegrasyonun önünde engel oluşu dikkate alınmıştır.

Bu çerçevede, Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığını entegrasyon sürecini dışlayan bir yaklaşımla ele almanın kabul edilemezliği ortadadır. Çünkü entegrasyon, göçmenleri vatandaş olmaya hazırlayan bir uyum sürecidir; ancak tek taraflı bir süreç değildir. Sürecin bir tarafında göç ettiği topluma uyum sağlaması beklenen göçmen, diğer tarafında onun toplumun aslî üyesi oluşunu kabul etmesi beklenen yerli halk vardır (Yıldız, 2017: 64). Buradan hareketle denilebilir ki, toplumsal uyum sağlanmadan göçmenlere vatandaşlık verilmesi toplumsal kabulü zorlaştırır, toplumsal gerilimi artırır, çatışma sürecini tetikler.

Entegrasyon sürecinde göçmen bireyin uyum sağlaması beklenen konular ülkelerin kendine özgü toplumsal koşullarına, beklentilerine göre değişebilmekte ise de yasal oturma süresine bağlı vatandaşlığın kazanılmasında genellikle sosyo-ekonomik entegrasyon sürecinin tamamlanmış olması beklenmektedir. Bu kapsamda yeterli düzeyde o ülkenin dilini bilmek, sosyal yardım almıyor olmak, düzenli gelire sahip olmak gibi ortak kriterlerin yanı sıra İspanya’da toplumuna entegre olmak ve İspanyol kültürü ve yasaları sınavını geçmek; Danimarka’da toplum ve Danimarka tarihi hakkında bilgi sahibi olmak, vatandaşlık ve tarih sınavını geçmek; Yunanistan’da siyasete aktif katılım sağlayabilecek durumda olmak, son 10 yıldır suça karışmamış olmak; Almanya’da yeterli bir konuta sahip olmak, entegrasyon kursu sertifikasını almış olmak, vatandaşlık testini geçmek; Fransa’da vergilerini düzenli ödüyor olmak ve Fransız kültürüne, toplumuna entegre olmak; İngiltere’de vatandaşlık testi olarak bilinen İngiltere’de Yaşam Testi’ni geçmek; Belçika’da sosyal ve ekonomik uyumu sağlamış olmak ve 400 saat mesleki eğitim almış olmak; Avusturya’da Avusturya’nın demokratik düzeni ve tarihi ile ikamet edilen eyalet hakkında temel bilgilere sahip olduğunu (sınavla) ispat etmek gibi uyum kriterlerini sağlamış olma şartı aranmaktadır (Yıldız, 2017: 47-48). Bu kriterlerden entegrasyon eğitimi ve sınavlarına örnek olmak üzere, Almanya’da uygulanan 33

soruluk vatandaşlık testi “demokratik toplumda yaşam”, “tarih”, “insan ve toplum” konularını içerirken iki yıllık süreyi kapsayan entegrasyon kursları 600 saatlik Almanca dersleri ile 60 saatlik Almanya tarihi, kültürü, çalışma hayatı, toplumsal hayatı ve yasalarını içermektedir (Yıldız, 2017: 53).

Entegrasyon süreçlerini ulus devletlerin bireyleri kendi varlıklarının devamlılığına katkı sağlamak üzere biçimlendirmesi gibi dar ve ideolojik bir bakış açısıyla değerlendirmemek gerekir. Çünkü Akıncı, Nergiz ve Gedik’in belirttikleri üzere (2015: 80) insanlar daha iyi standartta yaşamak, en azından mevcut standardını korumak istemekte, toplumda saygı görmeyi, düşük stres ortamında yaşamayı, karmaşadan uzaklaşmayı arzu etmektedirler. Ancak göç olgusu bu istek ve arzuların gerçekleşmesi sürecinde bir kesintiye neden olmaktadır. Göçmenler, yeni geldikleri ortamda bildikleri her şeyi yeniden öğrenmek ve tecrübe etmek zorunda kalırlar. İşte entegrasyon onların yabancıları oldukları toplumla bütünleşerek toplumun bir parçası olma süreçleridir. Göçmenler *yeniden sosyalleşme* diye adlandırılabilen bu süreci ne kadar başarılı bir şekilde atlatırlarsa göç ettikleri toplumun onları kabullenmesi o kadar hızlı ve kolay olacaktır (Adıgüzel, 2016: 155). Dolayısıyla göçmenlere vatandaşlık verilmesini, sağlıklı bir entegrasyon sürecinin son aşamasında en beklenen ve somut bir gereklilik olarak değerlendirmek gerekmektedir (Yıldız, 2017: 64). Ekonomik, kültürel ve mekânsal uyumun doğal sonucu olarak ortaya çıkan vatandaşlık, sosyolojik bir içerikle toplumsal aidiyetin, sürdürülebilir bir toplumsal kabulün sağlayıcısı olabilecektir.

5. SONUÇ

2010 tarihinde Tunus’ta başlayan “Arap Baharı” öncelikle Arap ülkelerini ve çevre ülkelerini, aynı zamanda dünyanın diğer ülkelerini etkilemiştir. İç savaş ve çatışmalardan kaçan milyonlarca insan başka ülkelere sığınmak ve göç etmek zorunda kalmıştır. Mısır, Tunus ve Libya’daki olaylar Türkiye’yi pek fazla

etkilemez iken Suriye’de meydana gelen olaylar fazlasıyla etkilemiştir. Suriye’de 2011 yılında başlayan olayların şiddeti gittikçe artmış ve bunun sonunda ülkedeki insanlar başka ülkelerde sığınmacı konumuna düşmüşlerdir. Bu anlamda Türkiye, Suriyelilerin en çok sığındığı ülkedir. Başlangıçta Türkiye’ye sığınanlar “misafir” olarak görülmüşse de iç savaşın uzaması ve halen devam etmekte oluşu nedeniyle “kalıcı” oldukları düşünölmeye başlanmış, Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesinden söz edilir olmuştur.

Türkiye’de sayıları dört milyona yaklaşan Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi hem reddedilmesi hem de kabul edilmesi zor bir konudur. Bu zorluğun temel nedeni Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi durumunda bunun Türkiye’nin toplumsal yapısı üzerinde meydana getireceği etkilerdir. Çünkü Suriyeli sığınmacıların demografik özelliklerine bakıldığında kadın erkek oranı açısından dengesizlik olduğu, erkeklerin kadınlardan sayıca önemli ölçüde fazla olduğu göze çarpar. Bu durumun gerek kadın ve erkek bireyler gerekse Türk aile yapısı üzerindeki muhtemel etkileri dikkate alınmalıdır.

Türkiye’deki Suriyeli sığınmacı nüfusun yarısından fazlasını çocuklar ve gençler oluşturmaktadır. Bu durum eğitim ve istihdam imkânlarının genişletilmesi zorunluluğuna işaret eder. Özellikle genç işsizliğin hiç de düşük olmadığı Türk toplumunun yeni işsizleri karşılayabilme kapasitesi ve sonuçları sorgulanmalıdır. Zira, vatandaş olarak çalışma hakkını kullanmayı, yani hukuki vatandaşlığını sosyolojik vatandaşlıkla örtüştürme isteğini daha güçlü bir şekilde dile getirme hakkını elde edecek olan bu kişilerin beklentilerinin karşılanamaması durumunda toplumu tehdit edecek gasp, hırsızlık, çeteleşme, fuhuş gibi suçların artma riski göz ardı edilmemelidir. Aynı zamanda eğitim çağında olan çocuk sığınmacılara Türkiye’de eğitim imkânı sunmanın malî güçlükleri vardır. Ayrıca Suriyeli kız ve oğlanların okullaşma oranları düşük olduğu gibi hem Türk toplumuna kıyasla hem de kendi içinde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri

barındırmaktadır. Bugün eğitim imkânlarından yeterince faydalanamayan bu çocuk ve gençlerin yarının eğitimsiz ve işgücü piyasalarının talep etmediği niteliksiz kesimi oluşturacakları açıktır. Dolayısıyla Türkiye’de tabakalar arası eşitsizliğin daha da derinleşeceğini kestirebilmek zor değildir.

Diğer taraftan Suriyeli kadın sığınmacılarda doğurganlık hızının Türkiye ortalamasının iki katından fazla oluşu, yakın gelecekte Türkiye’nin demografik yapısını dönüştürecek bir potansiyel anlamına gelmektedir. Özellikle Suriyeli sığınmacıların yoğun olduğu illerde bugün dahi gözlemlenebilecek olan bu olgu, üzerinde durulmaya değer bir öneme sahiptir.

Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığa kabul edilmesi konusunun entegrasyon süreçlerinden bağımsız olarak ele alındığı görülmektedir. İlgili bakanlığın sığınmacılara yönelik uyum politikaları entegrasyona dayanmamakta, süreç *“tarafkların gönüllü aktif katılımına dayalı harmanizasyon”* olarak ifade edilmektedir. Halbuki göçmenleri ve sığınmacıları vatandaşlığa kabul eden ülkelerin ekseriyeti öncelikle sığınmacıları entegrasyon eğitimine tabi tutmaktadır. Belirli bir entegrasyon eğitiminden geçmeyen sığınmacıların topluma uyum sağlayamayacağı bilinmektedir. Buradan hareketle entegrasyonu asimilasyon anlamına geldiği gerekçesiyle reddetmenin gerçekçi bir yaklaşım olmadığı düşünülebilir. Tam aksine entegrasyon göçmen ve sığınmacıların topluma uyumlarını kolaylaştırırken, kendi dil ve kültürlerini korumalarına da yarayan bir uyum stratejisi olarak belirir. Nitekim toplumsal uyumu engelleyen en önemli faktörün dil problemi olduğu pek çok araştırmada ortaya konulmuş bir gerçektir. O nedenle Suriyeli sığınmacılara entegrasyon eğitimi kapsamında Türk dilinin ve kültürünün belirli bir düzeyde öğretilmesi önem arz eder. Marshall’ın (2000) medeni, siyasi ve sosyal haklar temelinde açıkladığı sosyolojik vatandaşlık, vatandaşlı olunan ülkenin resmi dilinin yetkin kullanımıyla mümkün olabilecektir. Her ne kadar bu hakların vatandaşlık bağı ile ilişkilendirilmeksizin

insan hakkı olarak herkese verilmesi gerektiğini savunan yaklaşımlar (Bottomore, 2000; Bauman, 2019) insani değer olarak hoş çağrışımlar yapsa da bu yaklaşımların, sığınmacıların ülke sınırlarından geçirilmediği bazı Avrupa ülkeleri ve Arap ülkelerinin uygulamalarından hareketle toplumsal karşılık bulmadığı açıktır. Bu noktada Türk halkının Suriyeli sığınmacılara gösterdiği “ensar-muhacir” yaklaşımının değeri gözden kaçırılmamalıdır. *Yeniden sosyalleşme* (Adıgüzel, 2016) olarak görülmesi gereken entegrasyonun daha başından asimilasyonla ilişkilendirilerek dışlanması uyum süreçlerini ihmal etmek anlamına gelmektedir. Ancak toplumsal uyumsuzlukla başlayan sürecin toplumsal tepkiye neden olduğu, gerilim ve çatışmaları tetiklediği de bilinmelidir.

Sonuç olarak Suriyeli sığınmacılara verilmesi düşünülen vatandaşlık, toplumsal uyum süreçlerinin sonunda tabii olarak beklenen bir durum olmalıdır. Bu süreçleri ihmal eden yaklaşımlar doğrultusunda alınacak kararlar, telafisi zor sonuçlar doğurabilir. Kaldı ki Türkiye, ülkesine sığınan tüm insanlara vatandaşlık statüsü verse bile sığınmacı problemi devam edecektir. Çünkü asıl problem, sığınmacı olarak başka bir ülkenin vatandaşlığına geçmek isteyen insanların kendi ülkelerinde yaşama haklarını doğrudan ya da dolaylı olarak gasp eden uluslararası politiklardır. Ortadoğu'nun istikrarsız bir bölge haline gelmesine neden olan Yeni Dünya Düzeni ve benzeri yaklaşımlar, bu bölgedeki insanların yurtsuz kalmasına neden olmuştur. İnsan hakkı ihlallerinin aranması gereken öncelikli yer, küresel düzeyde sonuçlar yaratan bu politiklardır. Sığınmacıların insan hakları ihlallerini ortaya çıkaran bu politikalar sorunsallaştırılmadığı müddetçe, kalıcı çözümlerin geliştirilmesi pek mümkün görünmemektedir.

KAYNAKÇA

- Abdi, Z. (2016). Avrupa Birliği'nin Suriye Politikası. H.Çomak, C. Sancaktar ve Z. Yıldırım (Ed.) *Uluslararası Politikada Suriye Krizi içinde* (ss. 347-357). İstanbul: Beta Yayıncılık
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yay.
- Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). "Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul." *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 58-83. <http://gam.gov.tr/files/sayi2-2.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.02.2021).
- Altaş, N.T. ve Şimşek, Ö. (2020). "Erzurum'daki Suriyeli Sığınmacıların Kentsel Entegrasyonu." *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(4): 331-349. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1310700> (Erişim Tarihi: 13.02.2021).
- Aslan, C. (2017). "Türkiye'nin Yeni 'Ötekileri': Suriyeliler." *Route Educational and Social Science Journal*. 4(8): 335-341. http://www.ressjournal.com/Makaleler/1643712732_26%20Cahit%20ASLAN.pdf (Erişim Tarihi: 03.02.2021).
- Bauman, Z. (2017). *Cemaatler*. Çev., Nurdan Soysal. İstanbul: Say Yayınları.
- Bauman, Z. (2019). *Kapımızdaki Yabancılar*. Çev., Emre Barca. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayram, Y. (2017). "Yerelde Öteki Olmak: Suriyeli Sığınmacıların Trabzon Yerel Gazetelerinde Söylemsel Temsili." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42): 1416-1430. https://www.sosyalarastirmalar.com/cilt9/sayi42_pdf/6iksisat_kamu_i_sletme/bayram_yavuz.pdf (Erişim Tarihi: (28.01.2021).
- Bottomore, T. (2000). *Kırk Yıl Sonra Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar*. *Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar* içinde (ss. 83-134). Çev., Ayhan Kaya. Ankara: Gündoğan Yayınları.

- Çömez Polat, F. ve Kaya, E. (2017). "Bir Ötekileştirme Pratiği: Türkiye’de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Tutumlar." Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-dergi 1(1): 38-48. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/389770> (Erişim Tarihi: 08.02.2021).
- Dilek, B.S. (2018). *Suriyeli Göçü*. Ankara: Kripto Yay.
- Duruel M. (2017a). "Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Suriyeli Yetim Yaşam Merkezleri: Hatay İli Örneği." PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 3(4): 150-160. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/454435> (Erişim Tarihi: 11.02.2021).
- Duruel, M. (2017b). "Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler." Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 3(2): 207-222. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/792850> (Erişim Tarihi: 25.01.2021).
- Efecik, V. Türkiye Mültecilere Sınır Kapılarını Açtı. <https://www.sabah.com.tr/video/haber/son-dakika-turkiye-multecilere-sinir-kapilarini-acti-video> (Erişim Tarihi: 01.02.2021).
- Ekonomistler Platformu ve Aksoy Araştırma (2017). Suriyeli Gündem Araştırması, http://www.ekonomistler.org.tr/wp-content/uploads/2017/10/suriye_gundem_algi.pdf, (Erişim Tarihi, 17.02.2021).
- Erdoğan, M., Erdoğan, A., Yavcan, B. (2017). Elite Dialogue: Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Akademisyen ve Üniversite Öğrencilerinin Durumu, Sorunları ve Beklentileri Araştırması-2017, <https://igamder.org/uploads/belgeler/ELITE-DIALOGUE-01102017-TR.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.02.2021).
- Erdoğan, M. M. (2018a). *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Erdoğan, M. M. (2018b). *Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M.M. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler*. Ankara: Konrad Adenauer Stiftung Yayınları, <https://www.kas.de/documents/283907/7339115/T%C3%BCrkiye%27deki+Suriyeliler.pdf/acaf9d37-7035-f37c-4982-c4b18f9b9c8e?version=1.0&t=1571303334464> (Erişim Tarihi: 08.02.2021).
- Gök, N. (2019). "Suriye Krizinin Türkiye'ye Yansımaları (2011-2017)." Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 8, ss. 77-114. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/790528> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).
- Güney, Ü. ve Konak, N. (2016). "Bolu'da Suriyeli ve Iraklı Sığınmacılar Vatandaşlık ve Kaynak Dağılımı Temelinde Öteki Algısı." Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 4(2): 113-133, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/222980> (Erişim Tarihi: 08.02.2021).
- İlgazi, A. (2019). "Suriyeli Sığınmacıların Emek Piyasasına Etkileri: Gaziantep ve Şanlıurfa Örneği." Econharran Harran Üniversitesi İİBF Dergisi, 3(4): 93-123. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/817839> (Erişim Tarihi: 11.02.2021).
- Kaya, M. (2020). "Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Gruplara Yönelik Şiddet." Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi, 4(5): 231-243. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tihek/issue/59385/852585> (Erişim Tarihi: 27.01.2021).
- Kiremit, R.F., Akpınar, Ü. ve Tüfekci Akcan, A: (2018). "Suriyeli Öğrencilerin Okula Uyumları Hakkında Öğretmen Görüşleri." Kastamonu Eğitim

- Dergisi, 26(6): 2139-2149. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/480383> (Erişim Tarihi: 13.02.2021).
- Marshall, G. (2009). *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev., Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Marshall, T. H. (2000). *Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar. Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar içinde* (ss.15-82). Çev., Ayhan Kaya. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Özdemir, E. (2018). "Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Algıları." *Savunma Bilimleri Dergisi*, 16(1): 116-136. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/khosbd/issue/36114/405253> (Erişim Tarihi: 16.01.2021).
- Phillipson, C. (2021). *Getto. Sosyoloji Sözlüğü içinde* (ss.359-360). Çev., Talha Can İşsevenler. (Ed. Bryan S. Turner). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Sancaktar, C. (2016). "Arap Baharı'nın Dış Faktörleri. H.Çomak, C. Sancaktar ve Z. Yıldırım (Ed.) *Uluslararası Politikada Suriye Krizi içinde* (ss. 119-135). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Songur, H. Ve Sırtkaya, F. (2018). *Türk Hukuk Tarihi ve Tefekkürü Bakımından Osmanlı'dan Cumhuriyete Göç Olgusu. 21. Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler Bir Türkiye Perspektifi içinde* (ss.1-35). Ed. Hasan Hüseyin Aygül ve Erdal Eke. Ankara: Nobel Yay.
- Soyhanoğlu, S. (2018). "Suriyeli Sığınmacıların Gözünden Türkiye'de Yaşam: Ankara Örneği." *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 228-245. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/625451> (Erişim Tarihi: 12.02.2021).
- TEPAV (2019). İstanbul'da Suriyeliler ve Savaş Sonrası Suriye Gettoları Final Raporu. https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2019/haberler/tepav_istanbulda_suriyeliler_ve_savas_sonrasi_suriye_gettolari.pdf, (Erişim Tarihi: 15.02.2021).

- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2015). *2013 Türkiye Göç Raporu*, Ankara: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 32. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2013_yillik_goc_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 08.02.2021).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2017). *2016 Türkiye Göç Raporu*, Ankara: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 40. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yillik_goc_raporu_haziran.pdf (Erişim Tarihi: 09.02.2021).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2021). *Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler*, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 10.02.2021).
- Yazıcıoğlu, Y. (03.07.2016). *Erdoğan'ın Sözleri Suriyelilere Vatandaşlık Tartışması Başlattı*. <https://www.amerikaninsesi.com/a/erdoganin-sozleri-suriyelilere-vatandaslik-tartismasi-baslatti/3402171.html> (Erişim Tarihi: 03.02.2021).
- (27.03.2020). Göçmenlerin Umutlarını Corona Vurdu! Şimdi de Karantina. <https://www.sabah.com.tr/galeri/turkiye/gocmenlerin-umutlarini-corona-vurdu-simdi-de-karantina> (Erişim Tarihi: 03.02.2021)
- (07.10.2014). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Bizler Ensar, Sizler Muhacir. <https://www.haber7.com/ic-politika/haber/1208342-cumhurbaskani-erdogan-bizler-ensar-sizler-muhacir> (Erişim Tarihi: 13.02.2021).
-(28.09.2019). Suriye’de Güvenli Bölge planları Ne Kadar Gerçekçi? <https://www.dw.com/tr/suriyede-g%C3%BCvenli-b%C3%B6lge-planlar%C4%B1-ne-kadar-ger%C3%A7ek%C3%A7i/a-50625205> (Erişim Tarihi: 19.02.2021).
-(29.07.2019). Suriye’de ‘Güvenli Bölge’: Türkiye Ne İstiyor, ABD Neden Sıcak Bakmıyor? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49134096> (Erişim Tarihi: 19.02.2021).

- Turner, B.S. (2001). *Statü*. Çev., Kemal İnal. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Tunç, A.Ş. (2015). "Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme." *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2): 29-63. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/138008> (Erişim Tarihi: 19.01.2021).
- Ünal, S. (2014). "Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: 'Öteki' Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi." *Zeitschrift für die Welt der Türken* 6(3): 65-89. <https://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/view/643/643> (Erişim Tarihi: 27.01.2021).
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E., İyem, C. (2017). "Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma." *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* 19(2): 107-126. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/453989> (Erişim Tarihi: 18.01.2021).
- Yıldız, A. (2017). "Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık." *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 36-67. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/658484>, (Erişim Tarihi: 11.02.2021).
- Yıldız, İ. (2018). *Türkiye'ye Uluslararası Göçler ve Türkiye'nin Göç Politikası*. Ankara: Kırmızı Çatı Yay.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Turkey many times throughout its history has been exposed to massive migration. The recent wave of migration flows to Turkey have emerged due to the war in Syria. From 2011 until today our Syrian neighbors migrated to Turkey. Initially, the Turkish people accepted them as “guests”. Because they thought that when the war was over, the Syrian refugees would return to the country. But the war is not over, and today lives close to four million Syrian refugees in Turkey. Thus, Turkey has become a country hosting the most refugees in the world. Very few of the refugees live in camps. Almost all of them are scattered all over Turkey. Now Syrian refugees in Turkey “permanent” are thought to be. The majority of Syrian refugees in Turkey want to stay as citizens in Turkey. But it cannot be said that the Turkish people think the same thing. Moreover, since 2016 it has been talked about Turkish citizenship to Syrian refugees. However, it is not correct to give citizenship to refugees without ensuring their social adaptation and social acceptance of the Turkish people. In fact, these issues are not discussed enough in Turkey. The purpose of this study is to have such a discussion. The main arguments of the debate are the necessity of social cohesion for citizenship and the granting of citizenship to Syrian refugees will increase social inequality in Turkey.

This study was carried out at a theoretical debate about granting citizenship to Syrian refugees in Turkey. Statistical data reflecting the demographic characteristics of the Syrian refugees were used in the discussion. Thus, it has been tried to explain whether the “sociological citizenship” used by Marshall for the first time is possible for refugees and the relation of the issue with social inequalities.

Discussion

Literature about the Syrian refugees in Turkey are usually focused on their problems and expectations. However, the phenomenon of immigration is not one-sided. Migration is a two-way process that affects both the immigrant and the people in the society he or she migrated to. Therefore, there is a need for studies to reveal the views and expectations of the Turkish people about Syrian refugees. Because the expectations of the refugees and the Turkish people on this issue are not the same.

The limited number of studies show that the vast majority of Syrian refugees no longer want to return to their home country. However, the Turkish people hoped that they were “guests” and that they would return to their country

when the war was over. For this reason, they endured Syrian refugees, albeit hard. However, today it is talked about granting citizenship to Syrian refugees. Granting citizenship to Syrian refugees has become one of Turkey's new tension areas.

Today about four million Syrian refugees live in Turkey. 60,84% of these refugees are under the age of 25. However, the net attendance ratios for girls aged 6-13 is 95% in Turkey while 78% in Syria; the net attendance ratios for boys aged 6-13 is 74% in Syria while 94% in Turkey. This is a very important difference. Likewise, the net attendance ratios for girls aged 14-17 is 95% in Turkey while 17% in Syria; the net attendance ratios for boys aged 14-17 is 78% in Turkey while 12% in Syria. These ratios indicate that social inequalities related to access to education in Turkey and Syria is so high. At the same time, these ratios show that gender inequality in education in Turkey and Syria is too high. These educational inequalities also apply to adult women and men. Educational inequality causes income inequality. As a matter of fact, only 38.7% of the Syrian refugees work. However, as their education level is low, they usually work off the record. For this reason, unqualified labor is faced with the problem of unemployment in Turkey. This is why when considering all these circumstances, granting citizenship to Syrian refugees in Turkey will further increase social inequalities.

The proportion of Syrian refugees in the total population of some provinces is quite high; these ratios are 26,64% in Hatay, 21,73% in Gaziantep and 20,34% in Şanlıurfa. In fact, 73,70% of those living in Kilis are Syrians. On the other hand, the fertility rate of women aged 15-49 years is 2.3 in Turkey, this ratio is 5.3 for Syrian women. This means demographic structure of Turkey will change over 10-15 years. The high level of social inequalities makes it difficult for Syrians to integrate into Turkish society. As a matter of fact, researches show that Syrian ghettos were formed in Fatih district of Istanbul. The Syrian population lives in these ghettos and they have strong homogeneous relations. In addition, they are spatially segregated and there is social exclusion between Syrians and Turks. Most of the Turkish population had to settle in other neighborhoods. Some streets are referred to by names such as "Syria Street" "Syrian Avenue", not with their real names.

Result

In this context, is it really a right idea to give citizenship to Syrian refugees? It is not possible to give an affirmative answer to this question because for asylum seekers to become a sociological citizenship, not only a legal status, asylum seekers need to adapt to society. Social acceptance takes place if social

cohesion is achieved. Dissonance causes social reaction, social reaction causes social tension, and social tension causes social conflict. However, people want to live in a tension-free society. People want to increase their standards of living, but they do not want their standards of living to decrease. They desire to be respected in society and want to live away from stress. No society wants its standard of living to decrease. Syrian refugees need to learn about them. This is a re-socialization process. Courses and seminars should be organized for this. Their education and income levels should be improved. The lifestyle of the Syrian refugees should not disturb other individuals in the society. It takes a long time for asylum seekers to integrate into society. Citizenship can be considered after the Turkish people's acceptance of them increases.